

NÉPTANODA

Nevelés-oktatásügyi hetilap.

Bányai J. (N.-Beckerek), Bárány Gy. (Csurgó), Batiné-Stancsics Fanni (Szegvár), Bokor A. (Árad), Böngérfi J. (Budapest), Beér F. (Eperjes), Bodonyi N. (Bar. Sellye), Bódis B. (Vaiszló), Csikós Gy. (Szeged), Dobóczy L. (Brezsnóháza), Ember J. (Budapest), Füzési M. (Kassa), Futima Sarolta (Pécs), Fülöp S. (Kunágota), Gock er L. (N.-Beckerek), Gramma D. (Nagyvárad), Göntér G. E. (Kassa), Hajós M. (Budapest), Hoffmann. M. (N.-Kanizsa), Haksch J. (Pécs), Havas K. (Komárom), Hidasi S. (Ungvár), Klingenberg J. (Pécs), Konczek L. (Budapest), Koszoru I. (Szegvár), Kulik . . . iskolca, Dr. Kerékgyártó E., (Budapest), Lederer Á. (Budapest), Láng M. (Eperjes), Lantos B. (Szeged), Makkay J. (V.-Gálfalva), Mencsey K. (Csáktornya), Murányi Ede (Nezsette), Mussong V. (Pécs), Molnár F. (Bezdan), Marcsa Gy. (Komárom), Mihály G. (Beszterce) Novák M. (Zalaegerszeg), Nyers Angyalka (Pécs), Dr. Pechány A. (Budapest), Peres S. (Budapest), Pethes J. (Csurgó), Schön B. (Győr), Schmidt B. (Pécs-Bányatelep), Schwetz V. (D.-Sz.-Márton), Sudy K. J. (Kassa), Szenes A. (N.-Beckerek), Sziklay P. Gy. (Temesvár), Szabó L. (Budapest), Szirbek J. (Sz.-Fehérvár), Schön J. (Budapest), Schenk J. (Fehértemplom), Tárnok Gy. (Komárom), Vass M. (Szeged), Velösi L. (Budapest), Velinszky F. (Sz.-Fehérvár), Várhelyi Gy. (B.-Gyarmat), Várhelyi I. (Szenicz), Végh J. (Garam Szt.-György), Vaday J. (Nagyvárad), Váczy I. (Kistelek), Zitta J. (Tittel), Zajzon D. (Losonc), Zseltvay B. (Varannó) stb. szakferfiak közreműködésével kiadja : Schneider István.

Megjelenik — a nagy szünidő kivételével — minden szombaton. Az egész évfolyam ára: 8 K. Egyes szám: 30 fill. Szerkesztőség és kádóhivatal: Ferencziek-u. 52. sz.

Alkalomszerű fejtegetések.

Budapest, 1902. márcz. 16.

IV

Még egy válaszsza tartozom tiszt. szerkesztő úrnak. Örömmel megadom ezt is, noha a kérdés jelenleg már nem alkalmi kérdés. Mint tudni méltóztatik, a sz. főváros képviselőtestülete a népoktató intézetek szakfelügyeletét ez idő szerint nem valósította meg.

Buzgó tanácsnokunk szükségsszülte javaslata méltánytalan eljárásban részesült. S feltűnő, hogy sem mellette, sem ellene nem hangzott el oly tájékoztató beszéd, a mely megnyugtathatna bennünket. Bennünket, a kiket nem ígzt a szereplés vágya s a kiknek lelki érzékét e tekintetben csupán csak a közügy állapota érinti.

Neret követeltek az illető tervezet készítőjétől s mivelhogy a tanácsnok úr e tekintetben nem nyilatkozott, félretették az ügyet s a kérdés ismét függőben maradt.

Mi hivatott, azaz köteleességszerű képviselői az iskolai élet jellemképének, talányosak találjuk az előttünk lefolyt közgyűlési jelenetet. A tervezet életbeléptetését iskolai szempontból szükségesnek ítélték ugyan, de a leendő felügyelő megnevezése nélkül sulyt az állásra nem helyeztek! . . Mily leleplező munka volt ez az eljárás. Kifejezője volt ez is annak a közszokásban levő intézkedésnek, a hogyan a székesfővárosi iskolai igazgatók legnagyobb része eddigelé álláshoz jutott. Ugy látszik, még mindig kevés az igazságszeretetről. Undorító protekció pusztítja a tanügyet. Holott, ha a fölöttébb támogatott osztálytanító nem válik be, az még a kisebb bajok közé tartozik; de ha az igazgató alkalmatlan, az kiszámíthatatlan veszteség. Hátha még a felsőbb felügyelőt is protekció szüli?!

Mivelhogy székesfővárosunkban a kerületi politikai körök gyakran erőszakoskodással alkalmaztak iskolai igazgatókat, iskolai életünk képe zilált. Kifejezéstelen, életnélküli, sőt aggasztó. Ha most már ugyanaz a lelkiismeretlen protekció, mely eddig a főrugót képezte, az átférmálásra hivatott felügyelőt is a maga képére teremtvé hozná létre: kétségtelen, hogy székesfővárosunk tanügyét az reménytelen helyzetbe sodorná. Az ébredező lelkiismeret ettől a méregpohártól törekedett talán szegény hazánk szerencsétlen fővárosát megóvni.

Ez a törekvés kétségkívül hazafias irányt jelez. De homályos előttünk, hogy miért mellözi a közgyűlés a törvényes formák alkalmazását? Kihirdetni a pályázatot s a pályázók közül kijelölni a leginkább megfelelőket, az lenne a megnyugtató eljárás. Ámde, úgy látszik, mindenki a befolyásos klikkektől fél, a mely még a kijelölést is céljai szerint tudja eszközölni.

Jelen esetben bizonyára nyugodtabb lehetett volna a közgyűlés. A fa ugyanis mindig olyan gyümölcsöt terem, a milyen fajtát képvisel. Protekciós embereket a protekció szülöttei alkotnak s a székesfővárosi tanügy jelenlegi legfőbb tényezője maga erejéből lett azzá, a mi. Minden köteleességtudó ember következtetheti tehát, hogy sem megriasztani, sem megvesztegetni a jó ügy kárára oly férfit nem lehet, a ki a maga lábán áll, önértetben és öntudatban nem szegény.

Bizzuk azonban az időre ezt a legjobb sorsra érdemes ügyet t. szerkesztő ur s alkalmi vonatkozás nélkül elmélkedjünk a tanfelügyelői állásokról.

* * *

A legnagyobb tisztelettel való viselkedés mellett is kinyilatkoztathatjuk abbéli véleményünket, hogy a tanfelügyelői fáradozás lendületes sikereket népoktatásunk terén nem idézett elő. A tanítói munkakedvre és közszellemre sem gyakorolt üdvösebb hatást. Azt a színvonalat sem emelte, a mely a tanítótság iránti társadalmi tekintélyt jelezne. Szerény véleményem szerint mindezeknek több oka van.

Egyik oka, hogy tanfelügyelőink évi vagy időszakai jelentései kimerítőbben sohasem látnak napvilágot. Van ugyan szó egyik-másik vidéki lapban, olykor a fővárosiakban is, a közigazgatási bizottság előtt történt jelentéstételekről, de azok az iskolákról biztos képeket nem festenek. A tanulmánygyújtó jelentéseknek kimerítőbbeknek, változatosabbaknak és tartalmasabb szelleműeknek kellene lenniök.

Nem arra vagyunk mi kíváncsiak, hogy melyik órában vajjon mit tanítanak ebben vagy abban a közösségben; hanem például, hogy milyen színvonalon áll itt, ott vagy amott az *érzelem* s vele szemben az *értelem* nevelése?

Ez a tudat mig egyrésről több tekintetben tájékoztathatná politikai tényezőinket és másrésről meg-

nyugtathatna bennünket, mint embereket, arra nézve: ha vajjon akként nevelnek-e szakavatott tanítóink, miszerint általuk *maradandó boldogságra tétel szert a nemzedék?*

Ennek a nevelés-oktatási fokozatnak a megítéléséhez igazi jó emberek, jó hazafiak és jó pedagógusok szükségeltetnek. E mellett olyanok, a kik a létező viszonyokba művészi bele tudják illeszteni azoknak a sikereknek parányi csiráit, a melyek *fokozatosan* iognak fejlődni.

Hogy azonban ilyen művészkezek fejleszthessék népoktatási ügyeinket, a tanfelügyelők megválasztásánál kellene legtöbb közgyűszeretetet tanusítani.

Azt óhajtom ezzel mondani, hogy nemcsak szilárdabb magaviseletet kellene tanusítani az ajánlottakkal szemben, mint a melyet a mi nagyérdemű minisztereink e tekintetben eddig követtek; hanem jobban ki kellene szemelni az arra rátermett hazafiakat.

Igénytelen véleményem szerint megboldogult Eötvös József báró miniszterünk eljárását kellene fölleveníteni. Ő az általa tanfelügyelőségre kiszemelt egyéneket magához szólította. Azt mondták, programot kért tőlünk. Ha azt megnyugtatónak találta s egyébként is kellő hatást gyakoroltak az illetők reá, az esetben megbizta őket a tanfelügyelőséggel. A tanfelügyelői állások betöltése a leglényegesebb feladat a nemzeti élet nagy háztartásában. S ha a képviselőjelölt többé nem megbízólevél, hanem önkéntesen tett ígéret alapján képviseli választóit, semmivel sem lenne az eredménytelenebb állapot, ha az arra illetékes férfiak írásba foglalva mondanák el a kerület igényeinek megfelelő tervezetüket a tanfelügyelet gyakorlására nézve. Ily módon kép állana a miniszter előtt, a mely őt tájékoztatná s tudna magának véleményét alkotni.

A fővárosi tanfelügyelő kiszemelésének is ez az eljárás adhatta meg azt a jelleget, a mely mindenkit megnyugtathatott volna. E nélkül önkény színezetében tűnt fel a kiválasztás. Abban pedig minden szabadszemléletű ember olyan alkotó elemet fedez föl, a milyen az ő egyéni világának legjobban tetszik. Erőszakkal a tanügyet a művelt világban sehol sem lehet áldásosan fejleszteni, Magyarországon még kevésbé, Budapesten pedig lehetetlen. Ezt az igazságot a politikai klikkeknek is meg kellene szivlelniök.

A székesfővárosi tanfelügyelőség létesítése nagy sakkhuzás lenne azonban az állami tanfelügyelettel szemben. Aligha az nem tűnnék aztán ki, hogy a székesfővárosnak külön állami tanfelügyelőre nincs szüksége. Az a munkakör ugyanis, a melyet ma ez a tiszteletreméltó hivatal képvisel, voltaképpen a városi tanfelügyelő hatáskörét képezi. Az állami felügyeletnek nem lehet más feladata, mint az ellenőrzés. Ellenőrizni mindazt, a mit a törvény kiszabott. Szerény véleményünk szerint a munkakör szélesbítése az önkormányzat érdekkörébe nyúlt át s minél nagyobb volt a buzgalom, annál inkább kaszált a más szénáját; seprett a más udvarán. Lehetnek gazdák, a kiket az efféle fáradozás nem bánt; de, hogy nem jogos, az kétségtelen. És az is bizonyos, hogy jogát a gazda bármelyik pillanatban föllevenítheti. A miként más vármegyénkben eszközli a felügyeletet a városi iskolafelügyelők mellett a kir. tanfelügyelőség; éppen úgy történhetnék az, persze személyszaporítással, a mi vármegyénkben is.

* * *

Hogy a mi állami kormányzatunk illő súlyt helyezne a mi tanfelügyelőink szakavatott és irányadó tevékenységére, az kétséges. Ha sokat várna tőle, megfelelőleg díjazná tanfelügyelőinket s figyelmének számtalan nemé-

vel halmozná el. De hagyja nélkülözni, vegetálni a megyei vezető-tényezők között. Általában olyannyira agyonrakta az élet nyomasztó terheivel, hogy a maga tekintélyének a színvonalát sem tudja az óhajtott társadalmi színvonalra fölemelni, nemhogy a tanítóágát fokozhatná. Hazánkban valamennyi tanfelügyelő sisiphusi munkát végez. Fárad, verejtékezik a megnyugtató siker édes jutalma nélkül. Nem tudom, nem éhez-e?!

Ez oknál fogva hasztalan volna még jelezni is azokat a nemzetboldogító törekvéseket, a melyeknek életre serkentései tanfelügyeletünk áldásos működésére számíthatnak. Hiszen bizonyára éppen azért szemlélhetünk azokból oly keveset, mert a madárnak nemcsak szárnyakra van szüksége, hanem szabad levegőre is, hogy repülhessen. S mit gondol t. szerkesztő ur, melyik tavasz hozza meg tanfelügyeletünk számára azt a balsamos levegőt, a mely egész népoktatásunk mezejét virágos, dalos mezővé változtatja?!

De higyük, hogy lesz még ily ünnepe is nemzetünknek. Ebben a kecsegtető reményben zárom be szerény fejtegetésemet s mondok köszönetet önnek velem örömemre éreztetett barátságo; viselkedéséért.

Hálás sokrabecsúlással szorítok önnek kezét, tisztelettel mondván, őszinte híve és pályatársa

Dr. Kecskgyártó Elek.

Az ifjuság romlásának oka és annak orvoslása.

Makkay János.

Ma már mind jobban-jobban megy át a köztudatba, hogy a jellem satnyul s nevelői munkásságunk nem hozza meg azon gyümölcsöket, melyeket reményeltünk. Ha széjjel tekintünk magunk körül s figyelmesen szemlélődünk, lehetetlen nem látnunk e szimptomákat. Mindenki önmagának él, mindenki önmagát teszi hitvány bálványává s a szülők egyetlen nevelési ténykedésük gyermekeik derekának minél hajlékonyabbá tételében csucosodik ki.

Ezt azonban nem mondhatjuk általánosságban, csak az ugynevezett felsőbb osztályokról, kik szinte reá vannak utalva a mai protekciós világban az ily irányú nevelésre, bárha szinte érzik, hogy ezzel kiölik gyermekeik lelkéből azon erkölcsi nyomatékot, mely a férfiasság mérlegében mint igazságosság, becsület, erény és bátorság tündököl.

Ezzel szemben az alsóbb néposztály egyáltalán nem is nevel, ha csak nevelésnek nem mondjuk azt a minden értelem nélküli testi jólét fölötti örökösödést, melyet bátran nevezhetünk meg védő ösztönnek is. Hogy mégis kerülnek ki e körből jellemes, nagy hirre vergődött tudományos és munkás férfiak, ezt nem annyira a családi nevelésnek tulajdoníthatjuk, mint inkább az iskolának, vagy azon egyéneknek, kik felismerve a gyermek jóra való hajlamát, elég jókor kiragadják a tudatlanság, durvaság s önzés környezetéből.

Számos példa igazolja ezen feltevésemet. Hogy csak egy párt említek: ott van a nagy tudományu ref. pap, Bod Péter, ki csak téli időben, akkor is csak néha-néha jött föl az iskolába, de tavasszal és nyáron marhát kellett őriznie. Mivé lett volna e gyermek, ha nem akad tehetségének felismerője, ki kiragadja a tudatlanság köréből? Ott van Czuczor Gergely költőnk, kiből toborzó káplár apja erőnek erejével katonát akart faragni s csak nagy rábeszélés után állott el szándékától. Hasonló sorsban volt része Székács József elsőrangú költőnknek is, kit timár-mester atyja saját mesterségére akart taníttatni, mit csak egy nemeslelkű pap — Szigeti János — csak nagy nehezen tudott megakadályozni, rávevén apját, hogy a szép tehetségű gyermeket tovább taníttassa.

Ha igaz tehát az — mit tagadni nem is lehet — hogy a nemzeti erő és szellem a köznépéből nyeri táplálékát, hogy a köznép képezi a nemzet életerejét és testszerkezetét, úgy bámulatos az, hogy valahányszor a család nevelői befolyásáról írunk vagy beszélünk, mindannyiszor számításán kívül hagyjuk a köznép családi nevelését s figyelmünk csak a közép és felsőbb osztály családi nevelési eljárásaira terjed ki.

Már pedig, hogy valamely nevelési tétel alkalmazhatóságát általánosítsuk, nem elég az, hogy azon kör nevelési eljárásait figyeljessük, a melyben élünk, mozgunk, a mely közvetlen környezetünkben megy végbe, hanem szükséges beható tanulmányozás tárgyává tenni azon alsóbb néptömeget is, melynek erkölcsi romlásáról szól a nóta s a mely értelmi korlátoltsága miatt tudomással sem bír az erkölcsi nevelésről s ebben csak ösztöne vezeti.

Lássuk tehát, mi lehet az oka az ifjúság romlásának s miképen orvosolhatjuk?

Köztudomású dolog, hogy a nép családi életének erkölcsi értéke nemhogy megütné a kívánt színvonalat, de annak jóval alatta marad. Természetes tehát, hogy az ilyen körülmények között az iskolának gyűl meg a baja, mert az állapotok javulását éppen az oknál fogva mindenki az iskolától várja. Ez pedig igazságtalan kívánság. Az iskola, jóllehet, átveszi a családi nevelés folytatását, azonban koránt sem tesz fogadalmat arra — mert nem is tehet — hogy egy olyan gyermekből ki az iskola idő után a durvaság s önzés körében tölti idejét, ki itt töltötte életének azon részét, melyben legfogékonyabb a lélek minden benyomásra: jellemes embert neveljen.

Innen van aztán az, hogy a legtöbb parasztszülő gyermeke, mivel otthon szívélyes szeretetet, szelid bánásmódot, nemes, jó és szép cselekedeteket nem lát, nem hall, hanem csak az örökös torzsolkodást, a panaszt, az istenkáromlást, a felsőbbek iránti tiszteletlenséget, mikor iskolába kerül, vad, makranczos, vagy legalább is alattomos jellemű.

És a családi nevelés e hiányát az iskola csak igen kevésbé tudja csiszolni. A gyermekkorban egymást nyomó követő tettek, szokások, melyeket maga körül látott, tapasztalt, annyira megrögződnek benne, hogy mint a gyémánt, csak nehezen csiszolható.

Elmondhatjuk tehát, hogy a milyen családi nevelésben részesült a gyermek, olyan marad egész iskolai ideje alatt s az életben is. Igen, mert az iskola bár minden eszközt felhasznál a gyermek jellege képzésére, éppen e nemes cselekvését nagyban ellensúlyozza a család, a rossz családi viszonyok, hol a gyermek iskola utáni idejét kénytelen tölteni.

Sokszor önmagunkat áztatjuk azzal, hogy ez s ez a gyermek, kiről tudjuk, hogy otthon szennyess, ronda s erkölcsileg megmetyélezett, mily szemmeláthatólag veti le nevelő befolyásunk alatt azokat a rossz szokásokat, melyeket az otthon oltott belé. Pedig az nem úgy van. Álarcot hord az ilyen gyermek az iskolában, éppen az iskolai fegyelem behatása alatt; de annál jobban mutatja az otthon befolyása által alakult jellege hitványságát pajtásai között, másokkal szemben, hol nincs kötve szava, cselekvési hajlama.

Hányszor nem botránkozunk meg azon a tiszteletlenségen, azon a vadságon, azon az aljas tetteken, melyeket a nevelő befolyásunk alól kikerült serdülők követnek el — még sokszor irányunkban. Hányszor nem tudjuk megmagyarázni magunknak, hogyan aljasodhatott el az a gyermek — mint serdülő — kiről a legszebb reményeket tápláltuk.

Mindezek a jelenségek a családok viszfényei. Jellem és lelkiület a házi nevelés eredménye és sajnos, éppen e kettő az, mit a nép családi nevelésében oly ritkán találunk fel. A legnagyobb mértékben vádolhatjuk a paraszt családok nevelési eljárását egyoldalúsággal, mert nevelési eljárásuk hasonlatos az oly gazdához, ki termékeny földjét parlagon hagyja. Itt is, ott is gaz és burján tanyája az.

Mint a nép közvetlen szemlélője, van alkalmam tapasztalni, hogy a paraszt-nép még most is, midőn pedig értelmi tekintetben sokkal magasabb színvonalon áll, mint ezelőtt — többet foglalkozik állatainak gondozásával, mint gyermekeinek nevelésével.

Kísérje figyelemmel bárki is egy paraszt család beléletét, csakhamar meg fog győződni, hogy ott sem kényelmet, sem tisztaságot, sem pedig az értelemmel párosult, helyes vezetést fel nem találja. Otthonuk egyébre nem való, mint evésre és alvásra; a nap többi részét kicsi és nagy a házon kívül tölti: télen a fonóban, nyáron az utcán és mezőn. Az anya egyedüli hivatásának gyermekei gyomrának megtöltését tartja, az apa pedig kétségbeejtőleg keveset törődik gyermekével; legfeljebb akkor, ha dolgot akar nekik adni, vagy valami hibájokért erejét akarja rajtuk kipróbálni.

Ha pedig minden csendes, nincs semmi baj, az apának és az anyának is tágas a falu. Kétfelé szaladnak: egyik a fonóba, másik a korcsmába szót hallani. A gyermekek pedig minden felügyelet nélkül: „nevelődnek”.

Ha pedig együtt van a család, nincs tekintet a gyermekekre; a szülők beszélnek és tesznek olyanokat, mit gyermekeknek látni és hallani nem volna szabad. Nem gondolják meg azt, hogy „maguk körül a legszigorubb bírákat, legélesebb szemű kémeket tartják”.

Ilyen körülmények között fejlődik — mondhatjuk csaknem általánosságban — a paraszt szülők gyermeke. Ne csodálkozzunk aztán, mert hiszen a gyermek nem tehet róla — ha már a tanköteles korban tiszteletlen, vad, illetlen szókat használ, egyszóval erkölcsé már akkor sem kifogástalan, mert ezek előtte mint olyan természetesek voltak; otthon is így viselkedtek egymás irányában, otthon is így beszéltek. Sohasem intették őt ettől, apja, anyja így cselekedett.

Nem látott maga előtt példát, pedig a milyen példánykép lebeg a gyermek előtt, olyanná válik az. Szép példányképekre volna tehát a paraszt gyermeknek is szüksége. A paraszt családok belső életében pedig éppen azok a szép példányképek hiányzanak, melyek a gyermeki lélek nemessé fejlődésére s így jellegeik alakulására döntő befolyással vannak, értem alatta az apát és anyát.

A míg a magasabb osztálybeli gyermek legközelebbi társasága, példányképe: az anya tehetségéhez és értelmiségéhez képest igyekszik pótolni az ideális nevelőt, addig a paraszt családok gyermekeinek legközelebbi társasága, példányképe: az anyáról nem mondhatjuk ugyanezt s erre vonatkoztatva nem is szólhatunk így Herberttel: „A jó anya fölér száz tanítóval is.”

Nem szólhatunk azért így, mert a parasztanya — tisztelet a kivételnek — éppen értelmi korlátoltsága, anyai kötelességének nem tudása miatt először nem jó anya, másodszor nem példánykép.

Szükséges ez állításomat megokolnom.

Mi tanítók igen jól tudjuk, hogy a gyermek nevelése az első mosolynál kezdődik s lelke egy oly tiszta lap, melyre ki-ki tetszése szerint írhat jót, avagy rosszat. Azt is tudjuk, hogy az első benyomások kitörölhetetlen módon vésődnek be a gyermeki lélekbe. Erre vonatkozólag mondja Brongham lord: „hogy a gyermek tizenyole-

hónapos korától harminczig az anyagi világról, saját erejéről, más tárgyak természetéről, sőt a maga s mások lelkületéről is több ismeretet szerez, mint a mennyire élete későbbi szakában tapasztalata vezérli.

Mégis mit tapasztalunk a paraszt anyáknál? Azt az egyet, hogy szeretik gyermekeiket csaknem majom szeretettel, de már testi és erkölcsi nevelés tekintetében annyira tudatlanok, hogy eme feladataik nagy szeretetükkel teljesen fordított arányban állanak. Megcáfolhatatlan bizonyossága e tudatlanságuknak ama statisztika, hogy nálunk a gyermekeknek fele sem éri el a tanköteles kort.

Különösen az erkölcsi nevelés, végeredményében a jellem kialakítása az a pont, melyben véghetetlen kevéset tesznek. Alig cseperedik fel annyira a gyermek, hogy anyja karjáról lekivánczik, alighogy gyenge lábán megállani tud, az udvar és az utcza pora a fészke, honnan csak a munkából hazajövő anya szedi fel nem a leghízogóbb megszólítások között. Ennie ad s lefekteti. És az anya azt hiszi, eleget tett anyai kötelességének! És így foly ez nap-nap mellett. A gyermekek magukra hagyatva, neveletlenül nőnek fel.

Ritka az, mint a fehér holló, hogy a parasztanya foglalkozzék gyermekével, hogy elgyűgyödjön vele, hogy oktassa, mi a jó és mi a rossz; mit tegyen és mit ne tegyen; és még ritkább, hogy a gyermek jellemének irányításában önmagára hivatkozzék. Jellemző, hogy midőn egy alkalommal egy anyát gyermeke magaviseletére és illetlen beszédére figyelmessé kívántam tenni, így felelt: »Nem érek rá vele bajlódni. Egész nap nem vagyok itthon, mit tudom én, mivel tölti gyermekem az idejét.«

Elmondhatjuk tehát, hogy a paraszt-anyák gyermekei a csecsemő koron túl az utcza gyermekei. Itt vannak ők *otthon* és nem ott, a hol sirva kérnek kenyeret... Itt találják ők magokat jól és nem *otthon*, hol senki ügyet sem vet rájuk egyedül csak azért, mert még gyenge karjaikkal nem bírják a kapát.

Ilyen családi nevelés a gyermek jellemére annál veszélyesebb befolyást gyakorol, mivel a gyermek jellemének képzését tényező kezdetleges behatások, azok tartóssága kiterjed az egész életre s a családi nevelés hiányát holtig hordja az ember.

Világos tehát, hogy a családi nevelés ilyképeni elhanyagolása okozója annak, hogy a parasztnép legtöbbje durva, nyers és trágár, más szóval erkölcsileg romlottak; s ennek oka az anya tudatlansága, mert nem tudja azt a módot, azokat a eszközöket, melyek által gyermeke lelkére hathat.

Hogy teljes legyen e kép, szólanom kell valamit a paraszt családok vallásos érzéséről is, mert ennek léte, vagy nem léte csaknem döntő befolyású az erkölcsi életre.

Sokan állítják — s talán hiszik is — hogy a vallásosság kultusza napjainkban már csak a népben van meg. Én az ellenkezőjét se merném állítani. Bármelyik osztályon igen egy színvonalon látom a vallásosság kultuszát, azért ezt nem is bolygatom. De hogy a vallásos érzelem, mely a nevelés főfeladata, mikép kultiváltatik a parasztcsaládban, arról igen sokat tudnék írni. Legyen azonban elég azon szomorú tapasztalatomra hivatkoznom, hogy iskolámnál a jelen tanévben tanköteles korhoz jutott harmincz hatéves gyermek közül alig egy pár tudott valamit a »Miatyánk«-ból; a legnagyobb része pedig semmit. Azon kérdésekre pedig, hogy láttátok-e születeket imádkozni, csak nem unisono »nem«-mel feleltek.

Már ez az egy mozzanat magában is igen jellemző a paraszt családok erkölcsi életére. Ime ilyen otthonban nő fel a gyermek, kikből derék, jellemes, közhasznú, er-

kölcsileg ép polgárokat várunk. Mivé lenne a nemzet, ha az iskola — a mennyire ideje engedi — nem istápolná, nem igyekezne pótolni a családi nevelés hiányait.

Régi igazság, hogy az anyagi s erkölcsi jólét, egy szintén a családi s közboldogulás a legszorosabb s legbensőbb viszonyban állanak egymással s mindezeknek alapja a helyes családi nevelés. A családi nevelés elhanyagolásának romboló hatása kiszámíthatatlan; kártékonyabb az a legpusztítóbb járványnál, mert míg a járvány csak a testet fertőzi meg, addig a családi nevelés elhanyagolásával a lelket dobjuk oda martalékul az erkölcsi halálnak s sietünk ásni a sirt, »hol nemzet sülyed el.«

A míg tehát egyrészt a család lehet a boldogság forrása, másrészt lehet a legnagyobb boldogtalanság, a legnagyobb elvetemültség bölcsője. E fontos igazságot tartva szem előtt, nem tudom eléggé hangsúlyozni, miszerint nem szabad tovább is egykedvűen nézni paraszt családaink vétkes mulasztását, hanem mindent el kell követnünk, hogy a paraszt nép gyermekei okszerű családi nevelésben részesüljenek.

(Folyt. köv.)

Az akarat embertani és neveléstani szempontból.

Lederer Ábrahám.

(Folytatás.)

IX. Az emberi cselekvések és az akarat.

A lélektani könyvek eddig csak a lélektani fogalmakat magyarázták meg, a lelki képességeket, tehetségeket, erőket felosztották, de oly módon, hogy ezen — inkább absztrakt előadott tananyag nem állott szoros összefüggésben a gyakorlati élettel, az emberi cselekvésekkel; sőt azt mondhatnám, hogy ezeket, t. i. az egyéni és a társadalmi tetteket egészen ignorálák, nem is említették. Pedig minden pszichológiai előadást ezekkel kellene kezdeni; mert ezek, t. i. a mozgások, cselekvények, tettek észrevehetők, ezek a gondolatoknak, érzelmeknek és akaratnak okozatai, amazok az okok, melyek észrevehetetlenek, nem láthatók, melyekre csak a mozgásokból, a cselekményekből lehet következtetni. Hogy a gyermek és a felnőtt ember, sőt az egész nemzet lelki, szellemi és erkölcsi tehetségeit a cselekvésekből lehet következtetni, azt két újabb tudomány, ugyanis a gyermekisme a grafológiával együtt és a népek pszichológiája világosan tanítja és pedig a gyermek játéka és a felnőttek írásai, a nemzetek szokásai, irodalma, pszichológiai tárgyalása alkalmával. L. pl. »Psychologie und Pädagogik der Kinderspiele« — G. Alottoza. — Ufer, »Handschrift und Charakter« — Crepion Jamin H. Busse — czimű műveit és a Wundt-féle »Völkerpsychologie«.

Mindig előbb a tények és csak azután a magyarázatok; előbb a tünetmények, az okozatok és azután az okok.

Különösen a nevelőre nézve szükséges, hogy a tényekből, cselekményekből és tünetményekből induljon ki, nemcsak módszertani szempontból, hanem gyakorlati szempontból is. »Nem a tudás a fő, hanem a tett«. A nevelésnek főcélja: az erkölcsös tevékenységre nevelni. Nemcsak moralizálás által, hanem inkább a megragadó példaadás, a lelkesítő mintatett által kell nevelni. Szoktatni kell az embert arra, hogy a jót tegye, a rosszat kerülje.

Hogy a gyermek, a tanítójelölt *tudatosan és helyesen* beszéljen, ahhoz szükséges, hogy pl. a tanító azt a szót *cselekedni* minden alkalommal helyesen alkalmazza, hogy a növendékek a szó nyelvtani helyes használásában gyakorolja és hogy e szónak nyelvtani szabályait is ismerje. Hogy az

ember helyesen, jól. *erkölcsileg cselekedjék*, ahhoz első sorban szükséges a példaadás, a szoktatás és az elszoktatás alkalmazása és csak azután a cselekvény lényegéről, tulajdonságairól való magyarázat; de a cselekvényekről, erényekről, a bűnök eredetéről, következményeiről nagyon ritkán és felületesen beszélnek az iskolában és még kevésbé a családban.

Ezen értekezés minden fejezete a cselekményekre, t. i. az állat, a gyermek, az erkölcsös ember, a közönséges, a beteg ember cselekvényeire utalt, az az embertani és paedagogiai, a voluntaristikus szempontból. A jelenlegi fejezet csak az előbbi fejezetek folytatása, kiegészítése.

A szerves testek közös ismertetői jeleihez tartoznak a *táplálkozás* és a *szaporodás* azon *czóllal*, hogy önmagukat és fajukat föntartsák azon különbséggel, hogy a növények táplálkoznak és szaporodnak tudatos cselekvés nélkül, az állatok *érzetekkel* és *mozgásokkal* és az ember *tudattal* és *megfontolt cselekvésekkel*.

Hogy ezen felsorolt tehetségek és célok bizonyos fejlődés szerint történnék, hogy a természetben nincs ugrás, hanem mindig átmeneti haladás, azt tények felsorolása által bizonyítani itt feleslegesnek tartom.

Itt csak az ember ugynevezett tudatos akarati cselekvényeiről akarok röviden szólni.

Az emberi cselekvények vagy inkább *belső* vagy inkább *külső*. Az elsőknél inkább az agyvelő működik, a másikonál inkább az izmok. A tudós, bölcsész inkább az agygyal dolgozik, a napszámos inkább az izmokkal. A szellemi munkát jobban becsülik, mint a tiszta izommunkát. Minél jobban fejlődik az emberiség, annál jobban pótolják a természeti erők, tehát az emberi izommunkát is gépek által, a mi csak az emberi ész találmányai által lehetséges. Minden *külső* cselekmény a *belső* cselekménytől, a tudástól, a gondolkodástól, az érzelmek gazdagságától, mennyiségétől, minőségétől, tehát az érzéki idegrendszerrel függ. Hogy tulságos sok munka különösen szellemi munka, következtében fáradtság, elmebetegség származhatik, az általános tény.

De kevésbé ismeretes és még kevésbé alkalmazott igazság az, hogy a jelen előrehaladott korszakban a *belső* cselekvények gyakorlása, t. i. a gondolkodásra, az érzés és az öntudatos cselekvésre való nevelés általános szükséggé vált és hogy minden embernek — a napszámostól kezdve a legmagasabb rangú emberig — az életfenntartásra, az életvezetésre, életszabályozásra, egyszóval az önnevelésre bizonyos *hygieniai, értelmi, erkölcsi* és *aesthetikai* ismeretekkel birnia kell.

Ennek alapján az emberi cselekvényeket is felosztjuk *elméleti* és *gyakorlati* cselekvényekre.

Az elsőknél inkább erős érzési idegeket, absztrakt gondolkodást vesznek igénybe és inkább *belső* cselekvéseket végeznek; az utóbbiak inkább a mozgási idegeket, az izmokat használják és inkább *külső* cselekvéseket végeznek.

Az elsőknél inkább tudományos, idealista, aesztetikai *célakat* választunk, a gyakorlati cselekvényeknél *gyakorlati* célakat tartunk szem előtt. E szerint az emberi tudományokat, az emberi foglalkozásokat is felosztjuk. A metaphysika pl. elméleti, az erkölcsan inkább gyakorlati tudomány; a csillagászatban inkább elméleti és a technologia inkább gyakorlati tudomány.

De ezen felosztás is sántikál, mert minden gyakorlati cselekvés, hogy eredményes legyen, bizonyos mértékben az elméleti tudást is feltételezi és minden elméleti foglalkozás a gyakorlati élet tekintetbe vételét követeli. A tanítói és nevelési hivatásra nagyon káros azon előítélet, hogy a nevelés inkább művészet, mesterség, melyhez

a nevelés tudománya felesleges, vagy azon előítélet, hogy a neveléstani szabályok ismerete gyakorlat nélkül, már elég a nevelés célja sikeres elérésére.

A nevelőre nézve még fontosabb a cselekvényeknek az *igenleges* és *nemleges* cselekvényekre való felosztása.

Tudjuk, hogy az emberi cselekvények végzésére vagy abbahagyására az érzelmek, t. i. a kellemes és kellemetlen érzelmek, a *becsületetek* hatalmas befolyást gyakorolnak, hogy ezek, ugyanis a mozgás- és közérzetek, az egoistikai és altruistikai cselekvényeknél nagy szerepet játszanak.

A végzett cselekvényt *positív* cselekménynek, a gátolt, a visszatartott cselekvényt *nemleges cselekvénynek* nevezzük. Ha a tűzoltó minden veszély daczára egy embert a tűzhaláltól megment, akkor az ő cselekvénye *igenleges, erkölcsös* tett; ha ily alkalomból csak magamagára gondol és félelemből, önzésből ezen ember megmentésére semmit sem tesz, akkor e cselekvénye *negatív*, de *erkölcstelen* tett.

Ha valaki ellenségét az erdőben alva találja, de a felébredő boszu és gyűlölet érzelmét elnyomja és az illetőt nem bántja, úgy az ő cselekvénye *nemleges*; de már *erkölcsös* tett. A nem cselekvés feltételezi azt, hogy az illető indulatait, szenvedélyeit fékezze, elnyomja és a mozgási idegeket gátolja, ehhez pedig önmegtagadás, önuralom, bátorság tevékenység szükséges. Ily esetben jártas legyen a képzetek társulásában, a gyors fontolásban, a mit csak gyakorlat, elszoktatás által lehet elérni. Herbart és tanítványai a nevelés első eszközeül az önkormányzást ajánlják, mely éppen abban áll, hogy a nevelő a gyermektől távol tartja mindazt, a mi őt rendes fejlődésében akadályozná, tehát mindenek előtt meg kell őrizni, megóvni, elhárítani, valami rossz tettetnek elejét venni.

Az indítóokokra nézve a cselekvényeket felosztani lehet: *durva, egoistikai* és mérsékelt nemes egoistikai és *egoistikai altruistikus* cselekvényekre.

A kinek képzelei és érzelmei saját jólétére irányulnak, a nélkül, hogy a cselekvésnél mások jólétét, előnyeit vagy kárát tekintetbe venné, az csak *önző cselekedetet* fog végezni.

A kit nemcsak az önszeretet, hanem a felebarát családjának és hazájának szeretete buzdít cselekvésre vagy nem cselekvésre az *altruista*, az emberbaráti, hazafias tetteket gyakorol.

A nevelőre nézve is szükséges, hogy a cselekvények e felosztását, mely azok fejlődésére vonatkozik, ismerje.

Erre nézve megkülönböztetünk *automatikus, reflectorikus mozgásokat, ösztöni, vágyi, akarási cselekvényeket* vagy röviden mondva — *sensomotorikus és ideomotorikus cselekvényeket*; ide számíthatjuk az indulatos, a szenvedélyes, kényszer-cselekvényeket is és végül az álomban és a hypnozisban létre jött cselekvényeket.

Még a sociális, az erkölcsi, az erkölcstelen és a közömbös cselekvényekről is kellene szólnom, de idő és tér hiányában csak az *ideomotorikus* vagy az ugynevezett önkényes, öntudatos cselekvényekről fogok értekezni és pedig az akarásra vonatkozólag, különösen azért, mivel a többi mozgásokat és cselekvényeket röviden már az előbbi fejezetekben voluntaristikai szempontból tárgyaltam és ez alkalommal ki is mutattam, hogy ösztönszerű cselekvések *erős inger, erős érzet* a vágyi indulatos, szenvedélyes és kényszer-cselekvések, *erős érzetek és érzelmek* egyesülve *homályos erős képzetekkel* jönnek létre és hogy ezeknél szabad akaratról szó sem lehet.

(Folyt. köv.)

A gyermekek tanulmányozása.

(Folyt. és vége.)

Testi fejlettség. Nagyszámu gyermekek megvizsgálása mutatja, hogy a testileg hitványabbak szellemben is gyöngék. Ha a testi fejlettség bizonyos mértéket öltött, meg kellene vizsgálni, hogy a gyermek egyáltalán elég erős-e a tanulás tovább folytatására; mert az ilyen viszsamaradt testü gyermekeknél a magasabb szellemi fejlesztés az egészség rovására menne, ez pedig igen káros előny.

A vizsgálatnak egyébiránt a látó- és hallószervén kívül egyéb szervekre is ki kellene terjedni. Így sok gyermek fogát epségben lehetne tartani, ha idején gondot viselnének rájuk. Különösen fontos ez szegényebb néposztályoknál, melyeknek vaskosabb tápláléka erősebb fogat kíván.

Röviden, az iskolába lépő gyermekek alapos testi megvizsgálása volna a legjobb szer azok testi-lelki épségének megóvására.

A gyermekek tudatlansága. A gyermekek tudatlanságát is vizsgálták, többnyire 5—7 éves gyermekeken. A fiúk a legközelebb eső dolgokban tudatlanabbak, mint a leányok; 14% nem tudta megmondani, hány éves. Helytelen dolgokat sokkal jobban és könnyebben megfigyelnek, mint a jókat; ez megegyezik egy kriminálistának azon véleményével, hogy a gyermekek szívesebben tanulnak rosszat, mint jót. A fiúk a lopást, veszekedést, tolatkodást, ablakbeverést tartották rossznak, a leányok azt, ha valaki nem fésülködött, a ruháit bepiszkolta, fára mászott.

Jelentékeny férfiak gyermekkor. A XIX. század 50 kiváló emberének gyermekkorát tanulmányozva azt tapasztaltam, hogy habár érdeklődésük többnyire szélforgácsolódik, ahhoz, a mi iránt kiváltképen érdeklődnek, igen jó memoriájuk van. Ifjukorukban képzelőerejük nagyobb a rendesnél. Általában azt tartják, hogy a nagy emberek anyjuknak köszönik kiválóságukat, azonban ez alól sok kivétel van. Azt ugyan mindig megtaláljuk, hogy egy személy nagy befolyást gyakorolt rájuk, de ez lehetett valami nagynéni, vagy más rokon is, nem mindig az anya. A szülők fiatal korában született gyermeknek (az apa 35. évéig, az anya 30. évéig) nagyobb kilátása van, hogy nagy ember lesz, mint a többinek. Az 50 »nagy« közül 11 egyetlen, 16 első gyermek volt. A mint a bűnösöknek romlásra vezető útjokat kikutatjuk, hogy elkerülhessük azt, ép úgy, vagy még inkább tanulmányozni kellene nagy emberek életük folyását, hogy megismerjük azokat a viszonyokat és jellembeli sajátságokat, melyek nagyságuknak okai voltak.

A gyermekek félőssége. Gyakran látjuk, hogy a gyermekek félnek az alapiában jóindulatu, de oktalan emberektől.

Ezt világossá tette egy tanulmány, melyben amerikai és londoni gyermekeket hasonlítottak össze. E tekintetben a szegény és vagyonos osztályok gyermekeinél figyelemreméltó különbség mutatkozott. A szegény gyermekek félelme természetesebb volt. Ezek nem féltek a sötétben, vagy a vadállatoktól, sem kéményseprőtől, vagy rendőrtől, hanem igenis egy lámpa elejtése miatt, vagy ha apjuk, anyjuk megbetegedett. Ez arra mutat, hogy kemény életviszonyok erősítik a reális itéletet és hogy nincsen olyan baj, a miben egy csöpp jó ne volna.

A keleti államokban egy gyermek sem fél a vihartól, nyugaton pedig ez a félelem főtárgya.

Az elpirulás. Sokaknál az elpirulás egy kis pontban

kezdődik s onnan terjed vagy minden irányban, vagy pedig csak felfelé vagy lefelé.

Aztól való félelem, hogy a pirulást meglátják, az elpirulást fokozza, azért van, hogy világosan könnyebben pirul az ember, mint sötétben. Néha a pirulást reszketés vagy a tagok gyengesége előzi meg, másoknak eláll a szivverése, hogy aztán annál erősebben dobogjon. A vér fejünkbe száll, fázunk vagy melegünk lesz; kellemetlenséget, szédülést érzünk; szúrást érzünk kéz- és lábujjainkban, úgy tetszik, hogy valami a torkunkban van, a mit nem tudunk lenyelni, szemünk fáj, fülünk zúg, arcunk ég, fejünkben nyomást érzünk. Sokan félnek, hogy meglátják, mások megzavarodnak és egykedvű arcot vágnak.

A pirulás a serdülő korban lép fel. A leányok sokkal hamarabb pirulnak, mint a fiúk és még asszonykorukban is sokkal tovább megtartják pirulási képességüket, mint a férfiak.

A gyermekek érdeklődése. A gyermekek érdeklődése többnyire olyan dolgokra szorítkozik, a miket valamire használni lehet.

A gyűjtés szenvedélye a gyermeknél olyan nagy, hogy ösztönnek tekinthető. Kora gyermekségünkben mutatkozik, a hatodik évtől gyorsan nő, legerősebb 8—11 éves korban, azután aláhanyatlak. Hogy mit gyűjt a gyermek, azt úgy látszik a véletlen szabja meg; a gyűjtést inkább csak magáért a gyűjtésért szereti. A gyűjtésnek e szükségérzete éppen nem játék, hanem a 11. évig természetből belénk oltott vágy; ha azonban tovább is fennmarad, könnyen pusztá játékká fajulhat.

A tanító befolyása. Hogy a tanítónak tanítványaira gyakorolt befolyását megbecsülhessük, sok embert kikérdeztek jó és rossz tanítókról szóló iskolai emlékeik felől.

Úgy találták, hogy a tanuló 11—19 éves korában a legfogékonyabb és hogy a tanító jó behatása nem attól függ, hogy mennyi ideig volt a gyermek a tanító keze alatt.

A rossz tanító hatása hamarabb meglátszik, mint a jóé. A tanítónak akár csak pillanatnyi magáról-megfeledezése kiszámíthatatlan befolyással lehet tanítványa egész későbbi életére. A tanító személyisége öntudatlanul alakítja a tanuló jellemét s ezt a hatást mindig az egyéniség okozza, nem pedig az, a mit tanít. Chatham lord azt mondotta egy tanítójáról: »Mindnyájan éreztük, hogy valami nemesebb, valami fensőbb van az egyénben, mint a mit bármikor tanított.« A tanulót a külsőségek, u. m. modor, ruházat, megjelenés, hang jobban befolyásolja, mint közönségesen hiszik. Ezért a tanítónak igen vigyázni kell, hogy ruházata megfelelő és magatartása megnyerő legyen.

Erkölcsei nevelés. A nevelésnek kétségkívül legfontosabb része az erkölcsi nevelés. Ennek tanulmányozása alkalmából sok felnőtt embert megkérdeztek, hogy milyen jutalmat és büntetést tart jónak és rossznak?

A többség azon nézetben volt, hogy a büntetés a lehető legjobb hatást gyakorolja. Fiuknak igen jó a nyílt, kemény leszidás, sőt komolyabb esetben a mérsékelt veréssel való büntetés a legcélravezetőbb eszköz. Sokan ma is hálával emlékeznek rá, hogy annak idején alaposan megbüntették őket. Bizonyos korban sok fiu hiszi magáról, hogy mindenkinek ő parancsol; az ilyen hiedelmeket legbiztosabban gyógyítja a pálca. (? Sz. A gyermekek legnagyobb részét nevelhetjük ugyan szelidséggel, nyájassággal, de vannak olyan természetűek, a kiknél ez mit sem használ, legfeljebb még jobban elrontja őket.

A kilenczedik életév előtt a lelkiismeretesség úgy látszik igen szerény szerepet játszik. Prédikációk, előadá-

sok sokkal kisebb hatással vannak, mint a határozott biztatás. A tanulótársak hatása 10—15 éves korban a legerősebb. Ennél csak a házi nevelés hat jobban az ifjú lelkére.

A szülők befolyását a gyermekekre minden oldalról hasznosnak ismerték el. Feltűnő, hogy a szülők neme az erkölcsi befolyásra egészen közömbös; erre a megkülönböztetésre pedig ezelőtt igen nagy súlyt fektettek. A nemes jellem képezésére szükséges tulajdonságok ép úgy megvannak az atyában, mint az anyában. Miután a szülők bírnak a gyermek egész szívével, egész bizodal-mával, ők gyermekeikből azt nevelhetnek, a kit akarnak. (?) Ha szentelnének gyermekeiknek legalább annyi időt, mint foglalkozásuknak, vagy társadalmi kötelességeiknek és a mulatságnak, bizony sok baj véget érne e földön. Mig a gyermekeket nem gondozzák, nem nevelik jobban, a mig nem gondoskodnak kellőleg azokról, a kiknek az Isten otthont nem adott, addig nagyon kevésbé remélhet-jük, hogy jobbra fordul a világ sorja. Az erkölcsöt, akár-csak az illetet, addig és annyit kell gyakorolni, mig az második természetünké válik.

VEGYESEK.

— A tanítók újabb kérvényei a képviselőházban. A képviselőház f. hó 8-iki ülésében tárgyalták a tanítók kérvényeit, amelyekben helyzetük javítását sürgetik. A kérvényi bizottság a közoktatásügyi miniszternek kéri a kér-vényt kiadni.

Várady Károly a tanítók kérelmeit jogosoknak ta-lálja és pártolja azokat.

Kossuth Ferencz pártja nevében pártolja a kérvé-nyeket, mert valóban ideje, hogy a tanítók sanyaru hely-zetén segítsünk. Kéri a minisztert, hogy a költségvetésbe nagyobb összeget vegyen fel.

Wlassics Gyula miniszter. Merem mondani, hogy az utolsó években e tekintetben igen jelentékeny eredmé-nyeket lehet konstatálni. Különben is budgetem indokolásá-ban egyenesen fel is van véve, miként iparkodni fogok, hogy az állami tisztviselőknek tervbe vett fizetésrendezé-sére vonatkozó törvényben az állami tanítókról is gon-doskodás történjék, ami ismét jelentékeny fizetésemelés-sel jár. (Felkiáltások a bal- és szélsőoldalon: Miért csak az állami tanítókról?) Egyszerre mindent nem lehet meg-csinálni. Először az állami tanítók fi-tetésemeléséről van szó, mert a második kérés, a minimum felemelése, szin-tén csak az állam terhére jön, mert a költségek és feleke-zetek nem fogják azt fizetni, aminek következtében ma is korpótlékok és tanítói fizetések czimén milliókat ad az állam a felekezeti tanítóknak. Ha nagyobb minimumokat állapítanak meg, akkor ezzel kapcsolatosan magát a né-poktatási törvényt is revízió alá kell venni. Amit a kor-mány tehet, azt igen szívesen teszi. Az első lépés, hogy az állami tanítók fizetése rendeztessék. (Felkiáltások: Ma-gyar tanító mind!)

Barta Ferencz nem ismeri el a miniszter jószándé-kát, hogy a tanítók helyzetén javítani fog. Kérdi, mikor fog ez már egyszer megtörténni.

Förster Ottó kéri a minisztert, ne distingváljon ál-lami és nem állami tanítók között, mert ez félreértésekre adhat okot. Azt fogják hinni, hogy az egész korteskedés.

Wlassics Gyula miniszter: Méltóztassék csak meg-gondolni a kérdés horderejét. Ha például a fizetések mi-nimumát, mondjuk 500 forintban állapítanak meg, ez igen nagy összeget tenne ki és én ismétlem, hogy a mi-nimumnak felemelését a népoktatási törvény revíziójához kell kötnöm, mert vannak oly nemzetiiségi vidékek, ame-

lyeken nem volna egészen helyes, hogy az állam fizetés-kiegészítési összegeivel tartsa fenn az iskolákat, a nélkül, hogy a kellő befolyást is tudja érvényesíteni. (Élénk he-lyeslés jobbról. Zaj balról.)

— Egy képviselő levele. Bolgár Ferencz országos képviselő a kismartoni tanítókhoz a következő levelet in-tézte válaszul a nyugdíjügyben hozzája küldött megkere-sésre.

Igen tisztelt Pintér úr! Méltóztassék tisztelt kar-társaival is tudatni, hogy becses levelüket megkaptam és hogy jogos törekvéseiket, melyeket oly világosan kifejt-ettek, örömmel és odaadással fogom támogatni. Tessék reám feltétlenül és bizalommal számítani.

Szívélyes üdvözléssel és őszinte tisztelettel mindig kész szolgáljuk. Bolgár Ferencz.

— A szabadkai kir. tanfelügyelő jelentéséből. Adamovich Pál kir. segéd-tanfelügyelő a közgazgatási bizottságnak jelenti, hogy — ugymond — megláto-gattam az összes tanyai iskolákat, azokat is, ahol eddig tanfelügyelő még sohasem járt és úgy a tanítási rendszerrel, mint az eredménnyel meg van elégedve. A 28 tanyai iskola közül talált öt olyan iskolát, melyekből a felszerelés teljesen hiányzik. Ezek fölszerelését sürgő-sen kéri. Egyben azt is bejelenti, hogy a vallás- és köz-oktatásügyi miniszteriumnál Szabadkáról való elhelyezte-tését kérelmezte. Végül betérjeszti a tanyai iskolákban megüresedett 5 tanítói állás betöltése ügyében az iskola-széknek megfelelőbbézt következő határozatát: Miután a 28 tanyai iskolában csak 7 férfitanító működik és mivel a tanügyi viszonyok is úgy kívánják, erre az öt állásra csak férfi tanítók pályázhatnak, illetve a pályázatból a nőtanítók kizáratnak. A bizottság a tárgyban akként hatá-rozott, hogy miután az iskolaszék a hozott határozat alkal-mával nem volt határozatképes számban jelen, az összes iratok visszaadatnak az iskolaszéknek, hogy hozzon újabb határozatot. Tehát ismét csak a protekció.

— Tudományos lélektani előadások. Dr. Alexan-der Bernát egyet. tanár, a kitűnő psychologus a Buda-pesti (budai) »Tanító egyesület«-ben két tudományos lé-lektani előadást fog tartani még pedig a figyelemről és az emlékezetről.

— Schön Bernát — aranytolla. Győrszigeten él és működik egy háromszáz tagból álló jótékony társaság, melynek Schön Bernát, lapunknak legrégibb munkatársa évek óta volt és ma is szellemi vezére. A társaság márczius 15-én fényes hazafias ünnepélyt rendezett, mely napon Schön Bernát 60. születésnapját is ünnepelte. Ezt az alkalmat felhasználták munkatársunk tisztársai és nagy ováció mellett értékes aranytollat nyújtottak át neki. Az ünnepelt munkásságának ezt az elismerését jól-eső örömmel fogadta, annál is inkább, mivel tisztelői egytől-egyig keresztények. A kitüntetéshez a magam ré-széről is gratulálok, bár szerintem neki már eddig is aranytolla volt.

— A „Kisegítő Iskola.“ A Magyar Tanítók Kaszi-nójának paedagogiai szakosztálya nemrégiben az ugyne-vezett Kisegítő Iskola eszméjével foglalkozott. Ilyen iskola kettő létezik a fővárosban állami fentartás mellett. A »Gyógypaedagogiai Szemle« f. évi márczius havi számá-ban Várad Zsigmond szerkesztő, a gyógypaedagogia jeles szakembere, ezen iskolára vonatkozólag véleményét kö-vetkezőkben foglalja össze: Sok évvel ezelőtt penditette meg e nemes intézmény eszméjét Lederer Ábrahám kép-zőintézeti igazgató, hazánk világlátott és egyik legtudósabb, lelkes paedagogusa. Utána még igen sokan foglalkoztak vele, sőt többen egészen újra fölfedezték e hasznos isko-

lát. Végre két év előtt a közoktatási kormány jóvoltából megszületett; de — szerencsétlen csillagzat alatt. Mert helytelen a felfogás és eljárás, mely ezen áldásos intézmény létesítésénél és vezetésénél nyilvánul. Ugyanis ezen iskolák felügyeletét a hülyék intézetéből gyakorolják, onnan kerültek ki a tanítók is, így ezen iskolák a hülyék fiókinzetének minden jellegével fel vannak ruházva. — A szülők nem a gyengetehetségű, hanem a hülye gyermekeket viszik oda. A kisegítő iskolára vonatkozólag a jeles szakférfiu meggyőződése a következő: 1. A gyengetehetségűek nevelése és tanítása nem tartozik a gyógypaedagogia körébe. 2. Ennek következtében nem szabad ez iskolát az elemi iskolától elválasztani, hanem annak párhuzamos iskolájává kell tenni. 3. A kisegítő iskola célja csak az lehet, hogy a gyengébb tehetségű gyermekekben a nehezebben, erősebben leköttött, szunynyadó szellemi funktiókat még elemibb eszközökkel felébreszszük, mint a hogy ez az elemi iskolában történik és történhetik. Tehát nem speciális tanterv kell ez iskolának, hanem az elemi iskolának a tanterve, de aprópénzre váltva. 4. A kisegítő iskolába nem szabad olyan tanítókat tenni, a kik hülyék tanításával foglalkoztak. A hülyéket tanítók megszokván szellemileg az állat fokán álló gyermekkel foglalkozni, inkább leszállanak a gyermekhez, mintsem hogy azt felemelik magukhoz. És ez veszedelmes. Az elemi tanító is leszáll a gyermekhez, de azért, hogy csakhamar fölemelje magához. 5. A gyengetehetségűek osztályai számára a legtehetségesebb és leghumánosabban érző elem tanítókat kell aquirálni. Külön kurzus hallgatását nem is kellene kötelezővé tenni, mert az iparkodó tanító, a ki hivatása magasztán áll, sokkal többet tanult az e téren megjelent irodalomból, mint egy külön kurzuson, a hol rendesen »nagyképű« és a dolog lényéhez nem tartozó dolgokkal ütik agyon az időt. 6. A gyengetehetségűek iskoláztatása nem az állam, hanem annak a hatóságnak a kötelessége, a mely az elemi tanulók iskoláztatásáról gondoskodik; mert a gyengetehetségűek nincsenek — mint a hülyék — törvény által az iskolából kizárva. 7. A gyengetehetségűek iskolája az elemi iskolával szoros kapcsolatban álljon. Egy-egy nagyobb, központi iskolában gyűjtendő össze egy vagy két kerületnek mind a gyengetehetségű gyermeke. Így azt a célt, melyet általában elérni akarunk a gyengetehetségűek oktatásával — hogy a tanulók annyira fejlesztesse, hogy az elemi iskolába visszakérülhessenek — legkönnyebben megvalósíthatjuk.

— **Kitüntetett kir. tanfelügyelő.** Gräff Nikáz bács-bodroghmegyei kir. tanfelügyelőnek, a király Ófelsége, érdemei elismeréséül a Ferencz József-lovagrendjelt adományozta. Gräff Nikáz még egyike azon keveseknek, ki mint néptanító emelkedett a tanfelügyelői diszes állásba. Kitüntetése alkalmával a magam és a lap olvasói nevében üdvözlöm.

— **Felekezeti tanítók segítése.** Az 1901. évben az állam 4872 felekezeti és községi tanító fizetésének kiegészítéséhez 1,628.875 Kval járult, 7511 felekezeti és községi tanító korpótléka czimén 751.200 Kt fizetett. Ebben nincs benne a 340.000 K., melyet a községek a régi alapon kaptak.

— **Tájékoztató.** Nélkülözhetetlen minden tanítónak, iskolaszéki elnöknek. Ára 50 fillér. Kapható Árva F. könyvkereskedésében Szegzárdon. Határidő Napló is ott kapható leszállított áron 50 fillérért. Kiadta: Nagy Béla tollnok. Ajánljuk megvételre.

— **A tanítók a márczius 15-iki ünnepeken.** Márczius 15-ének ünnepét széles e hazában az idén is nagy

lelkesséssel ünnepelte a magyar. Megelégedéssel constaltjuk, hogy a magyar tanítók sok helyen még a közönség előtt is, maguk voltak a nagy nap méltatására fölkért szónokok. Így a napi lapok nyomán mi is hirt adunk arról, hogy Mosonban Verner Jenő áll. tanító tartott a mosoni intelligenzia előtt hazafias tartalmu szép beszédet, melylyel hallgatóságát nagy lelkességre hangolta. A dalárda Vajda István áll. tanító vezetése alatt a Hymnust és a Szózatot énekelte, zenei érzékkel és hatásosan.

— **Kispest lelkes hölgyeihez és szülőihez.** Magas vezérünk, Wlassics miniszter ő excellentiája tovább épít, nagy elődje — Eötvös József br. művén. Hogy nemzetünk nagygyá lehessen, az áll. népiskolák lelkes tanítóihoz fordul felhívásával s reájuk bizza azon nagy feladat megoldását, miként növendékeiket a miudennapi tanítás bevégeztével is tartsák meg az iskola áldásos kötelékében, azaz a gazdasági ism. iskola mellett létesítsenek »Ifjusági Egyesület«-et. Az egyesület célja lenne, az ifju leányokat az iskolából kikerülés után a szülőkkel együtt hasznos foglalkozásokra szoktatni, hazafias és vallás-erkölcsi felolvasások és szabad előadások által művelni és arra szorítani, hogy inkább itt töltse idejét, egyesületünk ölen, leánybarátnőivel, mint esetleges kicsapongásokkal, melyre az e korban lévő gyermek épen a leghajlandóbb. A Petőfi-utcza áll. leányiskola tantestülete lelkesedéssel tette az eszmét magáévá s a jövő tanévben, azaz 1902. szeptember havában megnyitni kívánja, csupán leányok részére, fennevezett »Ifjusági Egyesület«-ét. De hogy ezt tehesse, Kispest lelkes hölgyeihez fordul első sorban, kérve őket, csatlakozzanak a testület serény tagjaihoz és pártoló működésükkel járuljanak a szent cél eléréséhez, mely által alapkövét rakják le a község boldogulásának, a haza nagyságának. A haza szabadságra ébredésének 54. fordulóján hívjuk fel e jobb sorsra érdemes községi lelkes közönségét növendékeinek szellemi jólétének biztosítására. Az első értekezlet f. é. április hó 11-én, d. u. 3 órakor tartatik meg a Petőfi-utcza leányiskolában. Kispest, 1902. márczius hó 15-én. Molnár Antal, ig.-tanító Bertalan Béláné, Buday Lajosné, Császár Lajosné, Kusza Margit, Link Paula, Schneider Emma, Vörösváry Béláné, áll.-tanítónők.

— **Ki felelős az iparostan. isk. mulasztásokért?** Egy iskolamulasztási eset alkalmából felebbezés folytán kimondotta a közokt. miniszter, hogy az iparostanuló iskolalátogatásáért az a mester felelős, a kinél az iparos tanuló el van helyezve s nem a szülő. Csakhogy a legtöbb nem a mesternél, hanem a szülőnél lakik.

A hátralékok és előfizetési pénzek szives beküldését kérjük.

SZERKESZTŐI IZENETEK.

R. M. Nagyvárad. A határozatot elküldöttem. — V. J. Moson. A jövő héten jön. A szerepléshez gratulálok — Cz. J. Temes-Mahala. Az előfizetést bejegyeztetem és eddig a mult heti számot már megkapta, ha ugyan a község neve helyes. — Sch. B. Győr. A kitüntetésnek megörültem, mintha csak engem illetne. — G. N. k. tf. Zombor. Szívvel gratulálok a kitüntetéshez. — F. B. Nagy-Bittse. Utólagos felháborodását csodálom. Én különbséget soha sem tettem. Törölni jogomban áll; és amit töröltem, az Ön érdekében történt, mert nem akartam, hogy önmagáról ilyesmit állítson. Hogy a lappal az összeköttetést megszakítja, sajnálom, de tudomásul veszem. — Dr. K. E. Budapest. Még idejében megérkezett. Fogadja köszönetemet. — N. B. Szegzárd. Felhasználtam. — M. P. Pécs. Megkaptam és közölni is fogom, csak kis türelmet kérek. — Cz. O. Arad. A két apróság meérkezett. Az egyik jön a jövő heti számban, de a másikat csak kivonatban közölhetem, mert már máskor is szóltam róla. Én ezektől az előadásoktól nem vagyok és nem is voltam elragadtatva soha. — L. A. Budapest. Ismét küldöttem revisiót.